Acc. No. 3278

ఆంధ్ర సంస్థానములు : సాహిత్యపోషణము

(సాహిత్య అకాడమీ బహుమతినందిన రచనము)

డా. తూమాటి దోణప్ప, ఎం.ఏ., పిహెచ్.డి.

కురుపాము

ప్రవేశిక

శ్రీకాకుళముమండలమునందలి పార్వతీపురమునకు పదిమైళ్ళ దూరమున నీ సంస్థాన ముండినది. ఇది పార్వతీపురము, గుణుపురము తాలూకాలలో విస్తరించి యుండినది. దీని విస్తీర్ణము 700 చ. మైళ్ళు. ఇందులో 450 చ. మైళ్ళు ఏజెన్సీ ప్రాంతము. సంస్థానమునందలి 274 గ్రామములలో రమారమి 200 ఏజెన్సీ గ్రామములు. మిగిలినవానిలో 48 జిరాయితీగ్రామములు, 10 అగ్రహారములు, 8 మొఖాసా గ్రామములు చేరియుండినవి. మొత్తము గ్రామములలో 164 ముస్తాజరీపద్ధతి గ్రామములు, 66 రైత్వారీ గ్రామములు, 26 మొఖాసా గ్రామములు, 18 అగ్రహారములు ఉన్నవి. గుమ్మహూండాభాగము తప్ప తక్కిన కురుపాము జమీందారీ జయపురమువారేర్పఱిచినది. సంస్థానము ఏపుగా విస్తరించుచున్న దశలో అనఁగా పదునెనిమిదవ శతాబ్దము మధ్యభాగమునందు గుమ్మహూండాభాగము కలిసినది. దీని పేష్కషు 14 వేలు. శాశ్వతపరిష్కారము నాఁటి సగటు సాలీనా రాఁబడి ఇరువదియైదు వేలు. పూర్వ మిది నందాపురమను పేరుగల జయపురసంస్థానమునందు అంతర్భాగముగా నుండినది. జయపురముప్రభువు విశ్వంభరదేవుగారివలన నీ సంస్థానము రూపొందినది. పర్లాకిమిడి పాలకులు గోపీనాథదేవుగారి దయవలన గుమ్మహూండా విభాగము కురుపాము జమీందారీలోఁ జేర్పఁబడినది. జమీందారీకమిటీ రిపోర్టునాటికి పేష్కషులో మార్పులేదు. కాని సాలుసరి రాఁబడి 1,30,000 లకు పెరిగినది.

సంస్థాన చరిత్రము

వీరిది చంద్రవంశమునందలి శిలావంశమఁట. వీ రోఢ్రజాతీయులగు కొండరాజులవంశమువారని విశాఖపట్టణముజిల్లావృత్తాంతసంగ్రహమునందు పేర్కొనఁబడినది. వైరిచెర్ల యనునది వీరి కులబిరుదము. వీరి కూటస్థుఁడు సన్యాసిదొర.

'కురపాము సన్యాసిదొరకు నొసంగెను
వైరిశల్యుండను పేరుతోడ' —ప్రభాసశావ.

వీరి మూలపురుషుఁ డగ్నిపీరుఁడఁట. 1676లో వైరిచెర్లవారికి జయపురాధీశ్వరుఁడగు విశ్వంభరదేవుగారివలన నొసంగఁబడిన దేవతాస్వరూపిణి పైఁడిమారమ్మ కురుపాముకోట శక్తియఁట!

జయపురమువారి యామోదమునకు పూర్వమే కురపాము జమీందారుల పూర్వులు ఈ ప్రాంతమును పాలించుచు ప్రబలులై యుండిరఁట ! కటకములోని గజపతుల పతనముతో 1435 లో వీరు స్వతంత్రులయిరఁట. ఆ పిమ్మట జయపురాధీశ్వరులు వీరిని గుర్తించి కురుపాము సంస్థానాధిపత్యమును స్థిర పఱిచిరని మఱియొక కథనము*.

వైరిచెర్ల పెదసన్యాసిరాజుగారు అగ్నివీరున కాఱవతరమువారు. ఇతని కొడుకు శివరామరాజు. కళింగ విజయనగరరాజుల కెదురుతిరిగినపాలకులలో శివరామరాజు కూడ ముఖ్యుఁడు. శివరామరాజు వాస్తవముగ విజయనగరము నెదిరించిన కుట్రదారులలోఁ జేరకపోయినను, విజయనగరమువారి సేనలును కప్తాను మాత్యూస్‌దొరగారితోఁ గూడ కుంఫిణీ పటాలములును విజయనగరము దివాను సీతారామరాజుగారి యాధిపత్యమున జయపురమును ముట్టడించుటకు కూచి చేసిన సందర్భమునందు సదరు సేనల వెనుకతట్టున మోహరించి వారికి రస్తుసామగ్రి అందకుండచేసి చిక్కుపఱిచెనఁట. అందువలన సీతారామరాజు మాత్యూస్‌దొరగారితో కూడ కురుపామునకుపోయి మోసముతో శివరామరాజును సకుటుంబముగా చెఱపట్టి తెచ్చి విజయనగర మిలాకాలోఁ గల ఆయా కోటలలో వారిని వేర్వేఱుగా ఖైదుచేసెను. వారిలో కొందఱు విజయనగరపాలకులు విజయరామరాజుగారు 1794 లో మరణించువరకు ఖైదులోఁ గడపిరి. కాని యంతకు కొంతముందే విజయనగరప్రభువగు విజయరామరాజు కల్పించుకొనుటచేత శివరామరాజుగారిని విడుదలచేసి యాయన పోషణకొఱకు పింఛను నిచ్చుచు వచ్చిరి. 1778 లో శివరామరాజు కురుపాములోని సుబేదారుకు లంచ మిచ్చి సంస్థానమును వశపఱిచికొనెను. 1779 లో కుంఫిణీసేనలు, విజయ నగరముసేనలు కలిసి ఒక్కటిగా మోహరించి కురుపాముకోటను తిరిగి స్వాధీనపఱిచికొనినవి. శివరామరాజు 1794 లో మరణించెను. 1796 లో నార్తరను డివిజను కలెక్టరుగారివలన ప్రాచీన కుటుంబమున కీ జమీందారీ తిరిగి ప్రసాదింపఁబడెను. శివరామరాజు కుమారుఁడగు చినసన్యాసిరాజుతో కుంఫిణీ వారు 1803 లో శాశ్వతపరిష్కారమును నిర్ణయించిరి. చినసన్యాసిరాజు తన జ్ఞాతి యొక్క కుమారుఁడగు సీతారామరాజును తాను దత్తత చేసికొందునని మరణ కాలమున కలెక్టరుగారికి తెలియపఱిచియుండెను. చినసన్యాసిరాజు 1820 లో మరణింపఁగా సీతారామరాజు జమీకి వచ్చెను. ఇతఁడు 1830 లో చనిపోఁగా ఇతనిభార్య సుభద్రమ్మ 1841 దాఁక పాలించి మరణించెను. ఈమె తన మరణమునకు పూర్వమే తన దౌహిత్రుఁడగు సూర్యనారాయణరాజును దత్తు చేసికొనియుండెను. ఈమె మరణకాలమునాఁటికి సూర్యనారాయణరాజు

* Encyclopaedia of the Madras Presidency and the Adjacent States, p. 421.

మూఁడేండ్ల పసివాఁడు. 1841—57 మధ్య మైనరుజమీందారుగారి పక్షమున కోర్ట్ ఆఫ్ వార్డ్స్ వారు సంస్థానపాలనమును పర్యవేక్షించిరి. ఇతఁడు కోర్ట్ ఆఫ్ వార్డ్స్‌వారి ఏర్పాటు ప్రకారము విశాఖపట్టణములోనుండి ఆంధ్రాంగ్లేయ భాషల నభ్యసించి ప్రాజ్ఞత వచ్చిన పిమ్మట 1858 లో జమీకి వచ్చెను. కాని వెనుకటి చినసన్యాసిరాజుగారి సోదరులలో నొక సోదరునియొక్క యౌరస పుత్రుఁడగు పైరిచెర్ల జగన్నాథరాజు సంస్థానమును తనకు స్వాధీనపఱుప వలసినదని 1858 లో ఒక దావా తెచ్చెను. గవర్నరు ఏజెంటు రాబర్ట్సన్ దొరగారు 'సదర్—అదాలతు' న్యాయస్థానమునందలి పండితులసాయముతో శాస్త్రచర్చలు చేసి వాదివాదము అశాస్త్రీయముగా తోఁచుటవలన సంస్థానముపై ఆయనకు ఎట్టి హక్కును లేదని కేసును కొట్టివేసిరి. ఈ తీర్పుపై మఱియొక్క అప్పీలు చేయఁబడినది కాని అది నిలువలేదు. 1889 లో సూర్యనారాయణరాజు గారు చెముడు ఎస్టేటును విక్రయించికొని సంస్థానమును విస్తరింపఁజేసికొనిరి. ఈయన 1891 లో మరణించెను. ఈయనకుమారుఁడు వీరభద్రరాజు తండ్రి మరణకాలమునాఁటికి పదుమూఁడేండ్ల పసివాఁడు. వీరభద్రరాజు 1877 లో జన్మించి, 1898 లో జమీపాలనమును చేపట్టెను. 1891 నుండి 1898 దాఁక కోర్ట్ ఆఫ్ వార్డ్స్ వారి పాలనము. ఈయన విశాఖపట్టణములోని అనకాపల్లి జమీందారు మహారాజా సర్ గొడే నారాయణగజపతిరావుగారి రెండవకూఁతురు శ్రీ రాజకుమారి లక్ష్మీనరసాయమ్మగారిని 1897 లో వివాహమాడిరి. ఈయన ఇంపీరియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లోను, మద్రాస్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లోను సభ్యులు. 1901 లో ఈయన భార్య లక్ష్మీనరసాయమ్మ పురిటిలో మరణించినది. విశాఖపట్టణములోని ఎడ్వర్డ్ కారొనేషన్ మార్కెట్టును రాజా వీరభద్రరాజు గారు ఇంచుమించు లక్షరూపాయలు వెచ్చించి నిర్మించిరి. నేఁడిది 'కురుపాము మార్కెట్టు' పేర వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. విశాఖపట్టణములోని రాణీ లక్ష్మీ నరసాయమ్మ ఆసుపత్రికి భూరిగావిరాళమిచ్చిరి. 1900 లో విశాఖపట్టణములోని జాలరులకు సముద్రపుటొడ్డున నివేశనములను కొని ఉచితముగా పంచిపెట్టిరఁట! వీరభద్రరాజుగారు 1918 లో మరణించిరి.

వీరి కుమారులు నరసింహ సూర్యనారాయణరాజు, నారాయణగజపతి రాజు అనువారలు. వీరికి కురుపాము సంస్థానముతోపాటు మాతామహుని మూలమున కుప్పిలి, గొట్టుపల్లి మొదలగు ఎస్టేటులుకూడ సంక్రమించినవి.

సాహిత్య పోషణము

ఈ సంస్థాన పాలకులలో పూర్వులంచఱును నిరంతర యుద్ధములలోను, ఎడతెగని కోర్టు వ్యాజ్యములలోను మునిఁగియుండుటవలన వారికి సాహిత్య పోషణమున కవకాశము చిక్కినట్లు లేదు అయినను, కురుపాము సంస్థానాధీ

శ్వరులు తూర్పు గోదావరి మండలములోని ముంగండ అగ్రహారముచెంతఁగల గన్నవరము గ్రామమునుండి వేఁగినాటి బ్రాహ్మణులును, యజుర్వేది కౌండిన్య గోత్రోద్భవులును, సకల శాస్త్ర సంపన్నులును, నడిమింటి యను నింటిపేరుగల పండితుల కుటుంబమును దమ సంస్థానమునకు రప్పించి, వారి కగ్రహారాదు లిచ్చి సన్మానించిరఁట.* నడిమింటివారికి కురుపాము పాలకులు నాగూరగ్రహారము, తురకనాయుఁడువలస అగ్రహారములను దయచేసి యుండిరి. నాగూరు నాగావళి నదీతీరమున పార్వతీపురమునకుఁ దూర్పుగా నాలుగు కోసుల దూరమున నున్నది. వీరి మూలపురుషులు నడిమింటి విశ్వపతిశాస్త్రిగారు. సర్వమంగళేశ్వర శాస్త్రిగారి (1759–1836) జనకులగు పేరుచయనులుగారు విశ్వపతిశాస్త్రిగారి ఆఱవతరమువారు.

నడిమింటి చినగుంపస్వామి కురుపాము సంస్థానాస్థాన పండితుఁడు : కురుపాము వాస్తవ్యుఁడు. నడిమింటి సర్వమంగళేశ్వరశాస్త్రి పౌత్రులగు గోపాలశాస్త్రి, నృసింహశాస్త్రిగారల శిష్యుఁడు. వీరభద్రరాజుగారి తండ్రిగారగు శ్రీ సూర్యనారాయణరాజుగారు సాహిత్యాభిరుచికలవారఁటగాని, ఆయన జీవిత కాలమంతయు బ్రీవీకౌన్సిలుదాఁక దేఁకిన పలు వ్యాజ్యములలో గడచిపోయినది. వీరభద్రరాజుగారి కాలమునాఁటికి సంస్థానము స్థిరపడి, సర్వమును నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు నిమ్మళముగా నుండినది. విశేషించి వీరభద్రరాజుగారికి పిల్లనిచ్చిన మామగారు మహారాజా సర్ గొడే నారాయణగజపతిరావుగారు గొప్ప సాహిత్య పోషకులు. వీరభద్రరాజుగారి భార్య శ్రీ రాజకుమారి లక్ష్మి నరసాయమ్మగారు సంస్కృతాంధ్రాంగ్లముల యందును, సంగీతాది లలిత కళల యందును చక్కని ప్రవేశము సంపాదించియుండిరి. ఈ సంబంధమువలన వీరభద్రరాజుగారు సరససాహిత్యాభిరుచిని పెంపొందించికొనిరి. వీరభద్ర రాజుగారు ఉత్తమమైన గ్రంథాలయమును తమ యంతఃపురమున నెలకొల్పిరి. దీనిపేరు జ్ఞానలక్ష్మి విలాసము. అంతఃపురోద్యానమున కుత్తర దిక్కున నిది యుండెడిదఁట.

వీరభద్రరాజుగారి యాస్థానమునందు పులుగుర్త నృసింహామాత్యుఁడు, గురుదంతి వేంకటాచలశర్మ మొదలగువారు పండితులుగా నుండిరి. పులుగుర్త నృసింహామాత్యుఁడు సంతరించిన 'మహావాక్య రత్నావళి' కురుపాము సంస్థానాధీశ్వరులగు శ్రీ రాజా వైరిచెర్ల వీరభద్రరాజు బహద్దర్‌గారి యభీష్టానుసారము ప్రచురితమైనది. ఇది ఈశా ద్యష్టోత్తరశతోపనిషద్రత్నాకరమునుండి యుద్ధృతమైన మహావాక్యముల సంపుటీకరణము. ఇవి విధివాక్యములనియు, బంధమోక్ష వాక్యము లనియు, అవిద్వన్నిందా వాక్యము లనియు, జగన్మిథ్యా

* నడిమింటి పతంజలిశాస్త్రి. నడిమింటి సర్వమంగళేశ్వరశాస్త్రి జీవిత చరిత్రము. పు. 2.

వాక్యము లనియు పదుమూఁడు తెఱఁగులుగా వర్గీకృతములై యున్నవి. సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, సర్వత్రా ద్వైతబ్రహ్మబుద్ధిం కుర్యాత్, సంకల్ప మాత్ర సంభవో బంధః, నతుద్వితీయ మస్తి, తత్త్వమసి త్వం తదసి — మొదలగు 1008 వాక్యముల అర్థ విచారము సంక్షేపరీతి నిందుఁ జేయఁబడినది. వీనిని పఠించుటకును, మననము సేయుటకును ముముక్షువులే సదధికారులు. సంస్థానాస్థాన పండితులగు గురుదంతి వేంకటాచలశర్మగారిచే పరిష్కృతమైనది. సుప్రభాఖ్య టీకా సహితమిది.

ఈ గ్రంథమునందలి అవతారికాభాగమునందు వీరభద్రరాజుగారి ఉత్తమ గుణములు కీర్తింపఁబడినవి.

'....ఎ.గీ. ఈతులు దొలంగ నీతుల రీతులడర
నేలు కురుపాము సంస్థాన మేగుణాఢ్యుఁ
డతఁడు వెలుగొందు వైరిచెర్లాన్వయాబ్జ
జాలభానుండు శ్రీ వీరభద్రనృపతి'
'పార్థివలింగ పూజయును బండిత గోష్ఠియు నాగమాంత వా
క్యార్థవిచారమున్ శ్రితజనావనమున్ వెలయన్ బరోపకా
రార్థమిదం శరీరమను నార్యుల వాక్యముఁబూని మెచ్చ న
ర్థ్యర్థులు వీరభద్రవసుధాదిపశేఖరుఁ డొప్పునెప్పుడున్'
'వేదాంతము దాఁ జదువును
వేదాంతంబొరుల కెపుడు వినిపించు రహిన్
వేదాంతగ్రంథంబులఁ
బ్రోదిగఁ దెలిఁగింపఁజేయ బుద్ధి వొడముఁగన్'
'ఆ నృపోత్తముఁ డొక్కనాఁ డాదరమున
నన్నుఁ బొడఁగాంచి యిట్లను : నారసింహ !
యాంధ్రమున మహావాక్య రత్నావళికి స్ఫు
టార్థముండినఁ దద్ జ్ఞానమలవడునని'
'బలువయి నారికేళఫలపాక విధంబున సంస్కృతంబునన్
వెలయుఁ దదర్థమున్ దెలియనేరక కుందు తెలుంగువారికిన్
తెలియఁగఁదేటమాటలను దెల్గునఁడీక యొనర్పు మెల్లవా
రలు మదిమెచ్చ వా యనుఁగురాణికి నంకిత మిచ్చి యీ యెడన్'

—మహావాక్యరత్నావళి, అవతారిక, 4, 6–9 పద్యములు.

ఈ గ్రంథరచననాఁటికి వీరభద్రనృపతి భార్య లక్ష్మీనరసమాంబ పరమ పదించియుండినది. ఆమె కంకితముగ నీ కృతిని సంతరింపుమని వీరభద్ర నృపతి కవిని కోరినాఁడు. లక్ష్మీనరసమాంబ గుణసంకీర్తన మీ క్రిందిపద్యమున నొనర్పఁబడినది :

'పుట్టె నేధవళాక్షి భువనమోదంబుగ
శ్రీ గొడే వంశంబు చెన్నుమీఱ
మెట్టె నే చార్వంగి మేదురయశముతో
వైరిచెర్ల కులంబు వన్నెకెక్క
పట్టె నే సతి వీరభద్రేశ భూభార
వహనదక్షంబైన వామపాణి
కట్టె నే తనుమధ్య కర్పూరనీహార
కిరణరమ్యంబైన కీర్తిచేల
మామె కురుపాము రాణి........
సద్గుణకదంబ చదువుల శారదాంబ' — పైది, అవతారిక, 12.

గ్రంథాంతమునందు లక్ష్మీనరసమాంబా వీరభద్రావనీశ్వరుల కీర్తిమూర్తిగా నొక పద్యము సంధానింపఁబడినది :

'స్థిరసంపద్యుత వైరిచెర్లకులజ శ్రీ వీరభద్రావనీ
శ్వరలక్ష్మీ నరసాంబికామలయశశ్చంద్రాతపం బెప్పుడున్
వర విద్వత్కవి భూసురప్రకర నిస్వత్వాంధకారచ్ఛటన్
హరియించున్ దగవెల్గుతన్ గువలయామోదంబు తోరంబుగన్'.

ఈ గ్రంథమునకు కురుపాము ఆస్థానపండితుఁడగు గురుదంతి వేంకటాచల శర్మగారు సుప్రభాఖ్యయగు టీకను జోడించి యున్నారు.

'సుప్రభాఖ్యా మహావాక్యరత్నావల్యాః కృతామయా
టీకేయ మనయా సమ్యక్ తుష్యతాం పరమేశ్వరః'.

కృష్ణామండలము గుడివాడ తాలూకా అంగలూరు వాస్తవ్యులును, ఆశ్వలాయనసూత్ర విశ్వామిత్ర గోత్రజులును, శేషమాంబా వేంకట నారసింహుల పుత్రులును అగు మధ్వశ్రీ నందగిరి వేంకటప్పారావు పంతులుగారు కురుపాము సంస్థానాధీశ్వరుల దర్బారులో జరిగిన సాహిత్య చర్చలలో రాజాగారి మెప్పును పొంది అనేక బహుమానములను స్వీకరించిరి. ఆంధ్ర మేఘ సందేశము, నిర్గద్య చతురముఖీ విలాసము, మైరావణ చరిత్ర, సీతారామ, ఆదికేశవ, గోపికా ప్రియ, చండమార్తాండ, దీన సంరక్షణీ, రామలింగేశ్వర, శ్రుతశైల హనుమచ్ఛతకాదు లీ కవిగారి కొన్ని కృతులు.

ఉపజీవ్య గ్రంథసూచి

1. విశాఖపట్టణముజిల్లా వృత్తాంతసంగ్రహము, పుటలు 548 — 551.

2. Encyclopaedia of the Madras Presidency and the Adjacent States, Ed. by V.L. Sastri, Madras, 1920–21, pp. 421–424.

3. M.A.M.P., III, p. 217.

4. A. Vadivelu, The Aristocracy of Southern India, Vol. I, pp. 105–120, Vol. II, pp. 19, 22.

౫. Report of the Madras Estates Land Act Committee, Part II, pp. 43, 44.